

Blick ins Buch

Marie Tångeberg

SÅÅGE an AÅÅLE

Ätten Schlönj

WEESTSIE

Da tääle

Sååge an tääle foon manschene önj üüljingstide	12
Garhööwens wrååk	12
Hängist an Horsa	13
Di brouder-mjarder Oobel	15
Kininge, kreege an da frasche	18
Kining Dan önj Taning	21
Di gruthartie böre Hatto üt Håtst	21
Hark Olufs	24
Martje Flohrs „sünhäid!“	25
Sååge an tääle foon toorpe än stääse önj üüljingstide	26
Dåt iinje foon Runghoolt	26
Jü borj bai Borigsem aw Fäär	28
Galmsbel, dat üülj Galmsbel	30
Di iiljamrider foon Baamst	32
Da klooke foon Kairem schörk	33
Dåt Oosedool aw Sul	35
Sååge an tääle am e natör önj üüljingstide	36
Weer dat Risem Moos/e Mååre jurt kamt	36
Weeram da grute hargswiirme am Hålilönj ferswünen	38
En tääl am da luupene soondööne unti soonwåle	40
Tääle am starke kjarls	41
Di starke Andräis foon Ronäis	41
En ouderen starken Andräis	41
Hanß Jannsen	42
Di böre Lubbe	42
Sååge an tääle am ruuwere än schåt	43
Da woogemåans önj Weesterheewer	43
Da schätgreewere önj Borigsem awt ailönj Fäär	44
Jü räis eefter Amsterdam unti: Di krooge ma gölj uner e peereboom	45
Di göljne lööwe foon Hååtst	47
Silwerschåt üt e Wikinger tid	48
Sååge an tääle, weer e döiwel sin hönj önjt spal heet	49
Da suurte puudle foon Taning	49
Nuch en sååge foon Taning	52

Galmsbel, dät üülj Galmsbel

En uurd forüt

„Nai Galmsbel” wörd dät stää unti di plāk nāmd, weer en nai schörk 1891 apseet wörd. Awfoorie wus et en stää suner noome an bloot en stuk foon di dik (madeldik) twasche di Üülje an di Naie Krischen-Albrechen-Kuuch. Nü hääwe maning was ferjin unti et uler tu waasen fungen, weer dät ääntlik, dät üülj Galmsbel, läi.

Dät wus en hāli, wat uk en schörk hāi: Galmsbel schörk. Jüdeer üülj schörkewärw wörd ālsani foon e siie apfrin an 1800 outfbrāagen, ouerdāt jü bait *inrūsen* wus. Di leeste preester ging āl 1789 foon e hāli, an da 180 ouerblaawne Galmsbeler hääwe ham uk nān gruten lüünj düünj kööt. Jü grut flödj foon 1825 määged sü foole tuninte, dāt da leeste dan uk sans wörden an fleet ouer önj e Marienkuuch, di 1798 klāār wus.

Dät jarst tooch, dāt di noome Galmsbel önj schörklike dokumānte apdüked, wus önj e mal foon 13. iirhunert. Manst 500 iir hääwe manschne deer aw e hāli dan jare *schöspel* hād.

Önj e naier tid as di noome „Galmsbel” fāli tu iire kiimen unti wārt nü ooftinger brükd unti nāmd, dan dāt nai āmt, wat da kuuge Marienkuuch, da Krischen-Albrechen-Kuuge, Doogebel an e Kloisiekuuch amfootet, hat nü „Āmt Galmsbel” unti „Galmsbel Āmt”.

Da üülje Galmsbeler wjarn hālimanschne, laaweden as hālimanschne et iirtids dāin: Deer hāi huum uk en sāltkuch an deer wörd sālt kooged, wat giilj broocht, ouers heer füng et sāltkoogen uk en rucht tragischen an kiwen iinje. Följk heet sooken hād, da *karmene* hääwe faschd an wjarn uk wālfāngere unti siifāāre, da wüste an foomene fertiinden en schaling bait präāgeln, spanen an wāāwen foon schāipeul. En pāār üülje greefstiine foon 1695 an 1738 ouer Kapitāāne an Commandöre san fleted wörden an hääwe bit for kortem nuch aw e näide foon e Nai-Galmsbeler schörk stiiinjen. Dāt et deer iinjs en wāljstānd jāāwen heet, ferteete uk da üülje wjartfule drāchte, weer huum beruchte ouer fūnen heet.

Et iinje foon jüdeer hāli as kiif wāān; et heef unti di struum önj wāāder *brookeld* ālt mör ouf foon e kānte, an huum wiitj, dāt da manschne, as jare schörk üt hoolt tuninte ging, dāt ja dan nuch ma grut möite en nai iinj apmōörden. As di Marienkuuchsdik 1798 – 1800 täägen wörd, bliif nuch en stuk foon jüdeer hāli an jü üülj

schörkewärw bütefor. Dät wörd dan tu et forlönj foon e Marienkuuch.

Di strönj wus aw möre wise en stää, wat luk an ünluk tu e manschne broocht. Lāngs e strönj luupe an ouert wāāder löke as önj ham seelew āl en belaawen. An foon heer üt ging et iir uk önj e fiirnse, üt önj e wrāāl, an heer stöö huum dan uk an lörd aw da, wat wider tu hūs kaame schönj. Ouers heer lörd uk di fāārlike „Blānke Hans”, wat stārmflödj ap tu strönj an dike jāāged an heer driif uk foole önj: *tamer*, hoolt an ouder krāām, wat huum foon schaaawe ouer bord sman hāi unti wat da wooge bai stārm ma gewālt foon schaaawe dilraawen hāin. Eefter da wile stārmflödj köö e strönj dan wilems en sliiks eeker weese, weer huum dan riklik stroongödj bārje köö, ouers uk en ünluk e uursāāge weese köö.

